

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37

Nisan 2015 April 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İSLAM HUKUKUNDA SUÇ VE CEZA KAVRAMI CRIME AND PUNISHMENT IN ISLAMIC LAW

Rifat USLU*

Öz

Genel olarak " kanunun cezalandırdığı fiiller" şeklinde tarif edilen suçun, kanunilik, maddi unsur ve manevi unsur gibi üç unsuru vardır. Kanunilik, İslamın başlangıcından itibaren benimsenmiş bir unsurdur. İslam hukukunda cezanın kendine has bir tasnifi vardır. Suçlar, hadd suçları, kısas ve diyet suçları ve tazir suçları şeklinde taksime tabi tutulmuştur.

Amacı suçlunun uslandırılması, suç işlemeye teşebbüs edenleri niyetlerinden vazgeçirme ve mağduru razı etmek olan cezanın da, kanunilik, şahsilik ve umumilik gibi İslamın ilk gününden beri riayet edilen üç ana ilkesi vardır. Cezanın da suç ile paralel olarak üçlü tasnifi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Suç ve Ceza.

Abstract

Crime, which is basically defined as the acts that are punished by the law, has three elements as legality, material element and moral element. They have been obeyed since the beginning of Islam. In the Islamic law, crimes are put into three categories. These are the crimes of hadd, the crimes of kısas-diyet and the crimes of ta'zir. The punishment, the aim of which is to make criminal have good behaviour, to make the criminal give up his/her intention of committing a crime and to make the victim satisfied, has also three main principles, obeyed since the first day of Islam, as legality (being legal), civil status, generality (being general). The punishment is also classified under three headings in parallel with the crime.

Keywords: Islamic Law, Crime and Punishment.

GİRİŞ

İnsan medeni bir varlık olduğu için tek başına değil, toplum halinde yaşar. Bu sebeple nerede toplu yaşam varsa orada bir düzenin kurulması zorunludur. Var olan nizamı bozanlar ise bir takım müeyyidelerle karşı karşıya kalır. Tarihin ilk devirlerinden itibaren düzeni bozanlara uygulanan ve ceza adı verilen bu müeyyideler değişik hukuk sistemlerinde farklılık arz etse de aynı amaca yönelirler.

1-İSLAMDA SUÇ (el-CERİME) KAVRAMI

İnsanın olduğu yerde suç, suçun olduğu yerde de ceza vardır. Ancak suçun mahiyeti ile suça verilen ceza toplumdan topluma değişiklikler arz eder. Buna rağmen suç, toplum genelinde kabul görmeyen hareketler olarak tarif edilir. Biz burada İslama göre suç ve cezayı modern hukukla da mukayese ederek ele almak istiyoruz.

A-SUÇUN TARİFİ

Arapça'da suç manasında kullanılan değişik kelimeler vardır. Bunlardan birisi "el-cerime" kelimesidir. "el-cerime" ve aynı kökten türeyen diğer kelimeler, lügatta, günah, suç, çalışmak ve kesmek manalarına gelmektedir.¹

* Dr., İstanbul-Kartal İlçe Vaizi

¹ İbn Manzur, Ebu'l-fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem 771/1369(1984). Lisani'larab, Beyrut, tsz, 1-XV, el-cerime md; el-Cevheri, İsmail b. Hammad, es-Sihah Tacu'l-uğa ve Sihahu'l-arabiyye, Beyrut, 1-V1, el-cerime md; İbrahim Mustafa ve arkadaşları (1986). el-Mu'cemü'l-Vasit, İstanbul, 1-11, c. I, s. 118.

İstilahta ise, modern hukukta olduğu gibi suçun bir takım tarifleri yapılmıştır. Modern hukuk ile İslam hukukunu mukayese etmek açısından burada modern hukuka göre suçun tarifine de bir göz atalım.

Bunlardan bazıları şöyledir, "Suç, kanunun cezalandırdığı fiildir".

"Suç, halkın güvenliğini korumak için devletçe neşir ve ilan edilen ve ceza tehdidini havi olan bir kanunun, sorumlu bir şahıs tarafından icraî veya ihmali olabilen harici bir hareketle ve bir hak veya vazifeye müstenid olmayarak ihlal edilmesidir.²

"Suç, hukuk kurallarının yasakladığı ve yapılmasına veya yapılmamasına cezaî müeyyide bağladığı eylem"³ şeklinde de tarif edilmiştir.

İslam hukukçuları da suçu, hemen hemen aynı lafızlarla "Allah'ın hadd veya ta'zir ile cezalandırdığı yasaklardır"⁴ şeklinde tarif etmişlerdir.

Türk Ceza Kanununda ise suçun açıkça bir tarifi yapılmamıştır. Sadece nelerin suç olduğu belirtilip, o suçların cezaları bildirilmiştir.

Ama kanunun baştan sona kadar tetkikinden suçun yukarıdaki tarifine yakın, benzer bir tarife ulaşmak mümkündür.

Suç manasına kullanılan kelimelerden biri de "el-cinaye" kelimesidir. İslam hukukçuları, cinayet kelimesiyle de çok defa suçu kastetmektedirler. Çünkü cinayet aslında, mesuliyeti gerektiren herhangi bir cürümden, herhangi yasak fiilinin işlenmesinden ibarettir. Ancak cinayet daha ziyade, şahsın canı, bedeni ve azaları üzerine işlenen suçlarda kullanılmaktadır.

B- SUÇUN UNSURLARI (ERKANÜ'L-CERÎME)

İslam Ceza Hukukunda genel suç teorisinden bahsetmek mümkündür. Ayrı bir bölüm ve başlık altında suçun umumi unsurlarından bahsedilmemekle beraber, her suçun kendine mahsus unsurlarına, ceza hukukunun hususi kısmı içinde değinilmektedir. Suçu, diğer hukuka aykırı fiillerden ayıran, bir fiili suç haline sokan şeylere suçun unsurları denir. Bir hareketin suç sayılması için o unsurların bulunması gerekir. Her suçun kendine mahsus unsurları olduğu gibi bütün suçlarda bulunan unsurlar da vardır ki bunlara umumi unsurlar denir.

Modern hukukta bahsedilen unsurlar İslam Hukuku için de geçerlidir. Suçun genel olarak üç unsuru olduğu kabul edilir.

1— Kanunilik

Suçta ve ileride de görüleceği gibi cezada kanunilik ilkesi, ceza hukukunun en temel ilkelerinden biridir. Suçta kanunilik, hangi hareketlerin suç teşkil ettiğinin, tartışmaya yer vermeyecek şekilde tarif edilmesi demektir.

Cezası olmayan fiiller hukuk açısından suç sayılmaz.⁵ Türk Ceza Kanununun birinci maddesinde "Kanunun sarıh olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilmez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılmaz", ikinci maddesinde de "işlendiği zamanın kanununa göre cürüm veya kabahat sayılmayan fiillerden dolayı kimseye ceza verilemez", denilerek kanunilik unsuru benimsenmiştir.⁶

Suçta kanunilik unsuru İslamın başlangıcından itibaren benimsenmiş bir unsurdur. Kur'an ve Sünnet'in hükümleri bunu açıkça göstermektedir. Hadd suç ve cezalarında bu ilke en ince ayrıntılarına kadar tatbik edilmiştir. Şahsa karşı işlenen suçlar demek olan kısas ve diyet hükümlerinde de tam anlamıyla kanunilik ilkesi geçerlidir. Ta'zir cezalarında da yine kanunilik ilkesinin uygulandığı bir gerçektir. Her ne kadar ta'zir cezaları ilk iki suç ve ceza gibi kesin ve açık değilse de İslam Dini, ülü'l-emre, suç ve ceza belirleme konusunda yetki vererek bu ilkenin uygulanması için kesin emri vermiştir. Hem de ta'zir cezalarını kanunlaştıрмаğa bir engel yoktur.⁷

² Taner, Tahir(1949).Ceza Hukuku, İstanbul, s. 79.

³ Yılmaz, Ejder(1992). Hukuk Sözlüğü, Ankara,s. 824.

⁴ el-Maverdi,Ebu'l-Hasen Ali b.Muhammed,450/1058(1973).el-Ahkamu's-Sultaniyye ve'l-Velayetü'd-Diniyye,Mısır, s. 219; Ebu Ya'la,Muhammed b.el-Ferra(458/1060)(1983).el-Ahkamu's-Sultaniyye,Beyrut, s. 257; Zeydan (1969).el-Medhal Li Diraseti's-Şeriatil-İslamiyye, Bağdat, s. 334; Tabbare, Afif Abdülfettah(1968. Ruhü'd-Dini'l-İslami, Beyrut, s. 414; et-Tariki, Abdullah b. Abdülmuhsin(1982) .Cerimetü'r-rişve Fi's-Şeriatil-İslamiyye, Beyrut, s. 19; Zeydan(1988) .Ahkamu'z-zimmiyyin ve 'l-müste'minin Fi Dari'l-İslam, Beyrut, s. 176; Ude,Abdülkadir,et-Teşriü'l-Cinai'l-İslami Mukarenen Bi'l Kanuni'l-Vaz'i,Beyrut,tz,s. c. l.s. 66.

⁵ Ebu Zehra, Muhammed, el-Cerime, Kahire, tsz. s. 171; Toroslu, Nevzat,(1991) Ceza Hukuku, Ankara,s. 15 vd; Cin, Halil- Akgündüz, Ahmet(1990). Türk Hukuk Tarihi, İstanbul, I-II, c. 1, s. 303; Karaman,Hayreddin(1991).Mukayeseli slam Hukuku,İstanbul, -111, c. 1, s. 148; Akşit, M. Cevat, İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları, basım yeri yok ve tsz, s. 42; Yılmaz, s. 825.

⁶ Türk Ceza Kanunu, md. 1-2.

⁷ Ude, c. 1, s. 180 vd; Amir,Abdülaziz(1375).et-Ta'zir fi's-Şeriatil-İslamiyye,Mısır, s. 390.

Onsekizinci asrın sonlarına doğru başlayan felsefî hareketler ceza hukuku sahasında da inkılaplara yol açmıştır. Bunların en önemlilerinden biri de kişinin şahsi hürriyet ve masuniyetinin ancak suç ve cezaların kanuniliği prensibi sayesinde temin edileceğidir. Bu prensip önce 1789 Fransız İhtilali'nden sonra neşredilen "İnsan Hakları Beyannamesi"nde, sonra da Batı kanun ve anayasalarında yerini almıştır.⁸

2- Maddi Unsur

Suçun mevcut olması için, bir kişinin, işlenmesi veya terkedilmesi şeklinde gözüken bir fiili bulunmasıdır. Sözle veya fiille tezahür eden bir hareket olmadıkça suç doğmaz.⁹

Maddi unsurun, suçun meydana gelmesi için zorunlu oluşu Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadiste açıkça ifade edilir, "Allah ümmetimin kalplerine gelen kötülükleri, yapmadıkça veya konuşmadıkça affetmiştir"¹⁰

Buna göre bir kişi adam öldürmeyi kalbinden geçirirse veya içki içmeye niyet etse bunları fiil olarak yapmadıkça suç işlemiş sayılmaz.

3- Manevi Unsur

Bir fiilin suç olması için, ilk iki unsur yeterli değildir. Ceza hukukunda mesuliyetin temeli, yapılan fiilin iradi olmasıdır. Yapılan bir hareket hukuka aykırı olsa da iradi olmasa, o zaman sorumluluk sözü konusu değildir. Bir fiilin iradi olup olmadığı konusu maddi değil manevi bir husustur. Bunun için buna manevi unsur denilmektedir.¹¹

C- SUÇLARIN ÇEŞİTLERİ

Hukukun tasnifinde olduğu gibi, suçların tasnifinde de İslam Ceza Hukukunun kendine has bir tasnif şekli vardır.

Haklarında belirlenen cezanın ağırlığına göre suçlar, haddi gerektiren suçlar, kısas veya diyeti icap eden suçlar ve ta'zir gerektiren suçlar olmak üzere üçe ayrılır.¹²

1- Hadd Gerektiren Suçlar

Hadd, lügat olarak menetmek manasınadır. Başkalarını içeriye girmekten men ettiği için Arapçada kapıcıya haddad denir. Tarlaları birbirinden ayıran

Suçlara tatbik edilen cezalara hadd denilmesi, insanların suç işlemekten men etmesinden dolayıdır.¹³

Istılahta ise, hukukçular tarafından yapılmış değişik tarifleri vardır. Hanefilere göre hadd, "Allah hakkı (kamu hakkı) olarak tatbik edilmesi gereken miktarı belli olan ceza"¹⁴ demektir.

Bu tarife göre, ta'zir cezaları haddin tarifine girmediği gibi, kul hakkı olan kısas da haddin dışında kalmaktadır.

Cumhur ise "hadd, ister Allah hakkı ister kul hakkı olsun tatbik edilmesi gereken miktarı belli olan ceza"¹⁵ diye tarif ederler.

Aşağıda görüleceği üzere, hukukçuların haddi farklı şekillerde tarif etmelerinden, hadd gerektiren suçlar da farklı olacaktır.

Hanefilere göre haddi gerektiren suçlar, zina, hırsızlık, şarap içmek, yol kesmek ve kazif olmak üzere beştir. Hanefi fukahasından bazıları, yol kesmek suçunu da hırsızlığın içinde mütalaa ederek hadd gerektiren suçları dört saymışlardır.¹⁶

Şafiilere göre ise, hadd gerektiren suçlar, şahıs aleyhine işlenen suçlar, isyan ve yol kesme, dinden çıkma, zina, namusa iftira, hırsızlık ve içilmesi haram olan maddeleri içmek üzere yedidir.

⁸ Akşit, s. 9; Karaman, c. 1, s. 149; Taner, Tahir (1949). Ceza Hukuku, İstanbul, s. 130 vd.

⁹ Erem, Faruk (1984). Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 1-11, c. 1, s. 271; Ebu Zehra, s. 353; Akşit, s. 42; Karaman, c. 1, s. 148; Cin-Akgündüz, c. 1, s. 308; Toroslu, Nevzat, Ceza Hukuku, s. 55.

¹⁰ el-Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, 256/869 (1992). el-Camiu's-Sahih, İstanbul, 1V111, c. 3, s. 119.

¹¹ Ebu Zehra, el-Cerime, s. 392; Cin-Akgündüz, c. 1, s. 309; Akşit, s. 46; Karaman, c. 1, s. 148; Şafak, Ali (1990). Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşeri Hukuk, Ankara, I I V, c. 1, s. 109, (Abdülkadir Ude'nin et-Teşri-u'l-Cinai'l-İslami isimli eserinin ter.).

¹² Ude, c. 1, s. 81; el-Halifi, Nasır Ali Nasır (1993). ez-Zuruf'u'l-Müşeddede ve'l-Muhaffefe Fi Ukube-ti'ta'zir Fi'l-Fikhi'l-İslami, Mısır, s. 17; Ebu Zehra, s. 49; Akşit, s. 46; ez-Zahim, Muhammed b. Abdullah (1992). Asaru tatbiki's-Şeriatil-İslamiyye Fi Men'i-l-cerime, Kahire, 1992, s. 14; Zeydan, s. 177.

¹³ en-Nevevi, Ebu Bekr Zekeriyâ b. Şeref, el-Mecmu' Şerhu'l-mühezzeb, Darülfikr, tsz, I-XX, c. 20, s. 3; İbn Abidin, Muhammed Emin Ömer b. Abdülaziz, Reddül-muhtar Ale'd-Dürri'l-muhtar Şerhu Tenviru'l-İbsar, İstanbul, tsz, I-V, c. 3, s. 193; Ebu İshak, Burhaneddin İbrahim b. Muhammed, el-Mübdî' Fi Şerhi'l-Mukni', Beyrut, I-X, c. 9, s. 43.

¹⁴ el-Merğınani, Ebu'l-Hasen Ali b. Ebu Bekr, el-Hidaye Şerhu Bidayeti'l-mübtedi, İstanbul, tsz, I-IV, c. 2, s. 98.

¹⁵ ez-Zuhayli, Vehbe (1980). el-Fikhu'l-İslami ve Edilletüh, Dimeşk, 1-V111, c. 6, s. 12.

¹⁶ İbn Nuceym, Zeynelabidin b. İbrahim, el-Bahru'r-Raik Şerhu Kenzi'd-dekaik, Beyrut, tsz, I-VI, c. 7, s. 3.

Malikiler ise, hadd suçlarını cana ve bedene karşı işlenen suçlar, isyan, dinden çıkma, zina, namusa iftira, hırsızlık, yol kesme ve yağma ve içki içmek olmak üzere sekizdir demiştir.¹⁷

Hanbeliler de kul hakkı olarak tatbik edilmesi gereken kisası da hadd suçu olarak almaları sebebiyle tasnifleri, Şafii ve Maliki fukahasının tasnifinden farklı değildir.

a— Zina

Zinanın suç oluşu, "Zina eden kadınla zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız bunlara, Allah'ın dinini tatbik hususunda acıyacağınız tutmasın"¹⁸ ayeti ile sabittir.

İslam hukukçuları zina suçunun tarifini bazı farklılıklar ile hemen hemen aynı şekilde yaparlar, tarifler birbirine çok yakındır.

Zina: "Kasden işlenilmiş gayri meşru bir cinsi münasebettir". Bu duruma göre zina suçunun iki unsuru vardır. Biri gayri meşru münasebet, diğeri ise kasıttır.

Burada şunu da ifade edelim ki Cumhuriyet, zinanın tarifini, livataya şamil olacak şekilde yaptıklarından dolayı onlara göre livata da zinaya dahil olup, livata yapanlara zina cezası tatbik olunurken,¹⁹ Hanefilere göre zinaya dahil olmayıp, hadd değil tazir cezası uygulanır.²⁰

b- Kazif

Namusa iftira etmek demek olan kazif suçu ise, "Namuslu ve hür kadınlara (zina kastıyla) iftira atan sonra (bu hususta) dört şahit getirmeyen kimselerin her birine de seksen değnek vurun. Onların şahitliklerini de ebedi olarak kabul etmeyin. Onlar fasıkların ta kendileridir"²¹ ayeti kerimesi ile sabittir.

Kazif suçunun tarifinde İslam hukukçularının görüşü aynıdır. Buna göre kazif, "Hür, namuslu erkek ve kadına zina isnadında bulunmaktır".²²

c— Hırsızlık

Başkasının malını korunan yerden gizlice almak demek olan hırsızlık suçu,²³ "Erkek hırsızla kadın hırsızın, irtikap ettiklerine bir karşılık ve ceza, Allah'tan bir ukubet olmak üzere ellerini kesin." ²⁴ ayeti kerimesiyle hükme bağlanmıştır.

Hırsızlığın yapılan bu kısa tarifinden şu unsurlarının olduğu ortaya çıkar. Malın korunan bir mal olması, gizlice almak, alınan şeyin mal olması, başkasının mülkünde olması ve kasıttır.

d- İçki İçmek

İçki içen kimsede suçun unsurları teşekkül ettiği zaman kendisine hadd uygulanır.²⁵

İçki içmenin suç oluşu, "İçki (şarap), kumar, tapmaya mahsus dikili taşlar ve fal okları ancak şeytanın amelinden birer murdardır. Onun için bunlardan kaçının ki muradınıza erersiniz"²⁶ ayeti ile sabittir.

Bu suçun unsurları ise içkinin içilmesi ve kasıttır.

e- Yol Kesmek

Büyük hırsızlık da denen²⁷ yol kesme suçu fıkıh kitaplarında, "hırabe" ve "kat'u't-tarik" adı altında ele alınmaktadır. Yol kesicilik, "İslam diyarında müslümanların veya zimmilerin mallarını ellerinden zorla ve açıkça almak, hayatlarına kasdetmek, halkı korkuya düşürmek için bir takım kimselerin veya kuvvet ve

¹⁷ el-Ceziri, Abdurrahman, Kitabu'l-fıkh Ale'l-Mezahibi'l-Erbaba, Kahire, tsz. I-V, c. 5, s. 1; Assaf,Ahmed Muhammed (1988).el-Ahkamu'l-Fikhiyye Fi'l-Mezahibi'l-İslamiyyeti'l-Erbaa, Beyrut, 1-11, c. 2, s. 481.

¹⁸ en-Nur.24/3.

¹⁹ eş-Şirazi, Ebu İshak, İbrahim b. Ali, el-Mühezzebe Fi Fıkhil-İmami's-Şafii, Daru'l-fikr, I-II, c. 2, s.268; İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed(1982). el-Muğni, Beyrut, I-XII, c. 9 s. 53, 59; en-Nevevi(1992). Ravzatü't-talibin, Beyrut, I-VIII, c. 7, s. 309; Assaf, c. 2, s. 514.

²⁰ el-Kuduri, Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed(1966). el-Muhtasar, İstanbul, s. 155; Assaf,c. 2, s. 514; Zeydan, s. 250; ez-Zuhayli, c. 6, s. 66.

²¹ en-Nur, 24/4.

²² el-Merğınani, c. 2, s. 112; en-Nevevi, c. 7, s. 322; İbn Abidin, c. 3, s. 230; ez-Zuhayli, c. 6, s. 70.

²³ es-Serahsi, c. 9, s. 133; İbn Kudame, el-Mukni', Beyrut, tsz. s. 301; Bilmen,Ömer Nasuhi(1976).Hukuku İslamiyye ve İstılahatı Fikhiyye Kamusu,İstanbul,1-V111, c. 3, s. 22.

²⁴ el-Maide, 5/38.

²⁵ en-Nevavi, Abdülhalik(1976).et-Teşriu'l-Cinai Fi's-Şeriatil-İslamiyye, Beyrut, s. 171; Bilmen, c. 3, s. 256.

²⁶ el-Maide, 5/90.

²⁷ es-Serahsi, Ebu Bekr Muhammed b.Ebi Sehl(1883).el-Mebsub,İstanbul,1-XXX,c. 9, s. 133; İbn Abidin, c. 3, s. 213.

satvet sahibi bir şahsın yolları tutmasıdır ki, bu yüzden halk, gidip gelmekten vaz geçerek yollar kesilmiş olur"²⁸ şeklinde tarif olunmuştur.

Yol kesiciliğin suç oluşu da Kur'an'ı Kerim'de şu ayet ile sabittir

"Allah'a ve Rasülüne (müminlere) savaş açanların, yer yüzünde (yol kesmek suretiyle) fesatçılığa koşanların cezası, ancak öldürülmeleri, veya asılmaları, yahut (sağ) elleriyle (sol) ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut da buldukları yerden sürülmeleridir. Bu onlar için dünyada bir zillettir ve onlar için ahirette pek büyük bir azap vardır. Ancak onları yakalamadan önce tevbe edenleri müstesna. Biliniz ki şüphesiz Allah çok yarlıgayıdır, çok esirgeyicidir".²⁹

Her konuda olduğu gibi yol kesme suçu ve suçluları ile ilgili olarak da İslam hukukçuları arasında farklı görüşler vardır. Genel manada hırsızlıkta asıl unsur bir malı fiilen almaktır, yol kesmede ise asıl unsur suçlu ister mal alsın ister almasın mağdura karşı şiddet ve cebir kullanmasıdır. Hırsız, malı gizlice alıp götürdüğünde hırsız sayılır, aksi halde hırsız değildir.

Yol kesmede ise kişi genellikle şu gibi durumlarda yol kesici kabul edilir. Cebir ve şiddet kullanarak ve korkutarak yolcuların yolunu keser, fakat hiç kimseyi öldürmez veya mal almazsa, cebir ve şiddet kullanarak mal alır fakat bir kimseyi öldürmez veya mal almaz fakat adam öldürürse bir de mal alır ve adam öldürürse, cebir ve şiddet kullanmış olur ve yolcuları tehdit eden bu kişi yol kesicidir. Bu durumda olan her suç için ileride görüleceği üzere ayeti de göz önünde bulundurarak alimler ayrı ceza takdir etmişlerdir.³⁰

f-İrtidat(dinden çıkmak)

Bütün din ve sistemler başka din ve sistemlere bir bakıma anlayışla davranabilir, tolerans gösterebilir de mensuplarının irtidadını, o din ve sistemi küçük düşürmeye veya yıkmaya yönelik hareketlerini en ağır cezalarla cezalandırmışlardır. İşte İslam Dini de kendisini kabul edip sonra da reddeden, hafife alan kişileri dine ve devlete karşı gelmiş sayar ve böyle bir kimse hakkında hadd cezası uygulanır.³¹

Bir müslümanın dinini terketmesi veya başka bir dine girmesi, bir başka dini seçmesi demek olan irtidat, "Sizden her kim dininden dönüp de kafir olarak ölürse artık onların bütün amelleri dünyada da, ahirette de düşmüş olur. Ve onlar artık Cehennem ehlidirler. Onlar orada ebediyen kalacaklardır"³² ayeti ile büyük bir suç olarak bildirilmiş ve İbn Abbas'ın rivayet ettiği, "Dinini değiştiren kimseyi öldürünüz",³³ ve İbn Mes'ud'un rivayet ettiği, "Allah'tan başka ilah olmadığını ve benim O'nun elçisi olduğumu kabul eden kimsenin kanı helal olmaz. Ancak şu üç kişi müstesna, zina eden evli kimse, bir kimseyi haksız yere öldüren kimse ve dinini terkederek cemaattan ayrılan kimse"³⁴ hadisleriyle de cezasının hadd olduğu ifade edilmiştir.

İrtidat suçunun iki unsuru vardır. Biri İslam dininden dönmek, çıkmak, diğeri de kasıttır. İrtidadı gerektiren fiil, söz ve inancın kasden yapılması veya söylenmesi gerekir.

g- Devlete isyan (bağy)

Bağy suçu, müslümanlardan bir veya birkaç kişinin, mevcut, meşru yani işbaşında olan devlet düzenine haksız olarak başkaldırmaları ve devletin emirlerine itaat etmemeleridir. İslam Hukukunda bu tür suçlara "bağy" tabiri kullanılır. Umumiyetle birden fazla kişilerce işlenilmiş olacağından dolayı fıkıh kitaplarında "Babu'l-buğat" başlığı altında ele alınır.

İslam hukukçularının, birbirine benzer olarak yaptığı ve özet olarak yukarıda verdiğimiz tariftan anlaşıldığı üzere isyan suçunun unsurları şunlardan ibarettir. Devlet başkanına karşı ayaklanma, ayaklanmanın üstünlük temini ve kuvvet kullanmak suretiyle yapılması ve suç kastıdır.

2- Kıyas ve Diyet Gerektiren Suçlar

²⁸ İbn Kudame, c. 9, s. 124; İbn Abidin, c. 3, s. 293; Bilmen, c. 3, s. 17.

²⁹ el-Maide, 5/33, 34

³⁰ el-Merğınani, c. 2, s. 132; Molla Husrev(1967) .Dürarü'l-hukkam Şerhu Gurari'l-ahkam, İstanbul,I-II, c.2, s.85; Behnesi, c.2,s. 177; İbn Abidin, c. 3, s. 294; Bilmen, c. 3, s. 289; ez-Zuhayli, c. 6, s. 136 vd.

³¹ Şafak, Mezhepler arası Mukayeseli İslam Ceza Hukuku, s. 185, Erzurum.

³² el-Bakara, 2/217.

³³ Ebu Davud,Süleyman b.el-Eş'as es-Sicistani,275/888(1992).es-Sünen,İstanbul, -1V, c.4, s. 520; et-Tirmizi,Ebu İsa Muhammed b.İsa b Sevre,279/892(1992).es-Sünen,İstanbul,1-1V, c.4, s.59.

³⁴ ed-Darimi,Ebu Muhammed Abdullah b.Abdurrahman,255/868(1992).es-Sünen,İstanbul,1-11, c. 2, s. 491; Ebu Davud, c. 4, s. 522.

İslam Hukuku kaynaklarında "el-Cinayat" gibi başlıklar altında işlenen bu suçlar, "insanın canına ve azalarına yönelik, şer'an yasak olan fiiller" olarak tarif edilmektedir.³⁵

Tarifinden anlaşıldığı üzere, cinayet suçları ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, insanın canına yönelik cinayetlerdir ki bunlara "katil" veya "cinayet fi'n-nefs" denir. İkincisi ise insanın azalarına yönelik müessir fiillerdir ki bunlara da "cerh" veya "cinayet" fi ma düne'n-nefs" denir.³⁶

a- Adam Öldürme Suçu (cinayet fi'n-nefs)

Cesetten ruhu ayıracak şekilde ika edilen suça İslam Hukukunda "katil" denir.³⁷

Yapılış şekline göre değişik isimler alan bu suç, İslam hukukçuları tarafından farklı tasnife tabi tutulmuştur. Her birine takdir edilen cezalar da ileride görüleceği üzere farklıdır. Adam öldürme suçu Hanefi hukukçular tarafından amdem adam öldürme, amde benzer öldürme, hataen adam öldürme, hata mecrasına cari adam öldürme ve tesebbüben adam öldürme şeklinde beş kısma ayrılırken,³⁸ Şafii ve Hanbeli İslam hukukçuları da amden katil, amde benzer katil ve hataen katil diye üçe ayırmaktadırlar.³⁹ Malikiler ise, amden katil ve hataen katil diye ikiye ayırırlar.⁴⁰

Değişik yollarla meydana gelen adam öldürme suçlarının herbirine verilecek cezaların da farklı olması gerektiğinden, katil suçlarını daha teferruatlı ele almak icap etmektedir. Bu konuyu daha teferruatlı şekilde ele alan hukukçuların da Hanefi hukukçuları oldukları görülmektedir. Onun için uygulamada Hanefi hukukçularının taksiminin daha ideal olduğu kanaatindeyiz. Bu itibarla da burada Hanefi hukukçuların tasnifini esas kabul edip tariflerini yapmak istiyoruz.

aa- Amden katil

"Amd" bilerek, isteyerek, kasden demektir. Amden adam öldürme, öldürülmesi asla caiz ve meşru olmayan bir insanı öldürücü aletlerden biri ile kasden öldürmektir.⁴¹ Tariften anlaşıldığı üzere amden katil suçunun üç unsuru vardır. Mağdurun sağ bir insan olması, öldürmenin caninin fiili neticesinde, kesici bir aletle meydana gelmesi ve öldürmede kasıt bulunmasıdır.⁴²

ab- Amde benzer öldürme

Bu da öldürülmesi meşru olmayan bir insanı yaralayıcı sayılmayan bir şeyle öldürmektir.⁴³ Sopa ve tokatla vurarak veya aniden bağırarak bir insanı öldürmek gibi. Bu öldürmede, caninin öldürme kasdı değil, düşmanca bir fiili vardır. Ancak düşmanca olan fiil, mağdurun ölümüne sebep olmuştur.

ac- Hataen katil

Bir insanın kasıtlı olmaksızın bir yanlışlıkla öldürülmesidir.⁴⁴ Bu da iki kısımdır. Birincisi kasıttan hatadır. Av zannıyla silahı atıp, hedefin adam çıkması gibi. İkincisi de fiilden meydana gelen hatadır. Cansız hedefe atılan bir kurşunun bir insana isabet etmesi gibi.⁴⁵

ad- Hata mecrasına cari olan katil

Bir insanın ihtiyarı olmadan vaki olan bir fiil ile meydana gelen adam öldürmektir ki, uykuda iken bir başka insanın üzerine düşerek onu öldürmek gibi.⁴⁶

ae— Tesebbüben adam öldürmek

Bir insanın ölmesine sebebiyet vermek demektir.⁴⁷ Ammeye ait olan bir yol üzerine izinsiz açılan bir kuyuya herhangi bir insanın düşüp ölmesi gibi.

³⁵ İbn Rüşd, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed, Bidayetü'l-müctehid ve Nihyetü'l-muktesid, Darulfikr, tsz. I-II, c. 2, s. 296; Ömer Hilmi(1301). Miyar'ı Adalet, İstanbul, s. 3; Bilmen, c. 3, s. 10; Behnesi, el-Mevsua, c. 2, s. 25; ez-Zuhayli, c. 6. s. 215.

³⁶ Ömer Hilmi, s. 3.

³⁷ Ömer Hilmi, s. 4; Bilmen, c. 3, s. 17; ez-Zuhayli, c. 6, s. 217.

³⁸ el-Kuduri, s. 144.

³⁹ İbn Kudame, c. 7, s. 636; eş-Şirbini, Muhammed(1958) .Muğni'l-Muhtac İla marifeti meani elfazi'l-minhac, Mısır, I-IV, c. 4, s. 3; es-Sabuni, Muhammed, Revaiu'l-beyan Tefsiru ayati'l-ahkam, İstanbul, tsz, I-II, c. 1, s. 498.

⁴⁰ İbn Rüşd, c. 2, s. 297; ez-Zuhayli, c. 6, s. 223.

⁴¹ el-Kuduri, s. 144; Ömer Hilmi. s. 5; ez-Zuhayli, c. 6, s. 221.

⁴² ez-Zuhayli, c. 6, s. 224.

⁴³El-Kuduri,s.144; Ömer Hilmi, s. 6; Bilmen, c. 3, s. 23.

⁴⁴ el-Kuduri, s. 145; Ömer Hilmi, s. 6; Bilmen, c. 3, s. 29.

⁴⁵ el-Kuduri, s. 145; el-Mevsili, Abdullah b. Mahmud b. Mevdüd(1989). el-İhtiyar Li talili'l-muhtar, İstanbul, s. 731; Ömer Hilmi, s. 6.

⁴⁶ el-Kuhistani, Şemsüddin Muhammed(1299). Camiu'r-rumuz, İstanbul, I-II, c. 2, s. 334; el-Mevsili, s. 732; Ömer Hilmi, s. 6; Bilmen, c. 3. s. 29

⁴⁷ el-Kuduri, s. 145; el-Mevsili, s. 732; el-Kuhistani,c. 2, s. 355; Ömer Hilmi, s. 7.

Burada şuna da değinmemiz faydalı olur kanaatındayız. Şafii ve Hanbeli hukukçularının amden katl ve amde benzer katl dedikleri, Hanefilerin bu iki sınıfta mütalaa ettikleri ile aynıdır. Hanefilerin kabul ettiği diğer üç sınıf katli de bunlar, hataen katl olarak kabul ederler.

Hanefilerin, amd, şibih amd ve tesebbüben katl ismi verdikleri öldürmeler, Malikilerce amden adam öldürmek, hataen ve hata mecrasına cari olan katl de hataen katl olarak kabul edilmektedir.⁴⁸

b- Müessir Fiiller (Cinayet fima düne'n-nefs)

İnsanın uzuvlarından veya duyularından her hangi birine karşı işlenen cinayettir ki, buna "cinayet fi'l-etraf" da denilmektedir.⁴⁹

Katlin dışında kalan bu müessir fiiller iki kısma ayrılmaktadır.

Birincisi, "cerh"tir. El, ayak, kulak ve burun kesilmesi gibi uzuvların vücuttan ayrılması "kat'ı uzuv" buna dahil olduğu gibi, bunları fonksiyonlarını ifa edemez hale sokmak demek olan "ta'fili uzuv" da bu kısma dahildir.

Kısaca baş ve yüzün dışındaki azalara yönelik bütün müessir fiiller, fıkıh kitaplarında "el-Cirah" veya "el-Cerh" başlığı altında ele alınır.⁵⁰

Bu çeşit suçlar da katl suçunda olduğu gibi her mezhebe göre değişik kısımlara ayrılır. Konunun fazla uzamaması için bu konuda bu kadarla yetiniyoruz.

İkincisi ise, insanın baş ve yüzünü yaralamaktır ki, buna da "şecc" tabiri kullanılır. Fıkıh kitaplarında daha ziyade "Kitabu'd-diyat" başlıkları altında ele alınır ve yaranın durumuna göre değişik isimler almaktadır.

3- Ta'zir Cezası Gerektiren Suçlar

Görüldüğü gibi suçlar sınırlıdır. Ancak bunlara bakarak İslam Ceza Hukukunda suçlar sınırlıdır neticesine varılamaz. Çünkü yukarıda bahsedilen suçlar, cemiyetin hak ve hukukunu ihlal eden en ağır suçlardır. Halbuki günlük hayatta daha pek çok suç teşkil eden sözler ve fiiller vardır ki bunlar hakkında Kitap ve Sünnette açıkça ve teferruatlı bir şekilde tayin edilmiş şer'i bir ceza yoktur. Herhangi bir suçun, zararlı hareketin mukabilinde ceza olmaması ise düşünülemez. Bunlara da bir ceza verilmesi gerekir. Bu suçların ise neler olduğu teker teker sayılmamış ve haklarında ne gibi bir cezanın konulacağı da devlet reisinin takdirine bırakılmıştır.

Aşağıda tarifi de yapılacağı üzere bu suçlara kamu yararı göz önünde bulundurularak devlet başkanı tarafından takdir edilen cezalara "ta'zir" ve "siyaseti şer'iyye" cezaları, bu suçlara da "ta'zir ve siyaseti şer'iyye" suçları denilmektedir.

Burada şunu da belirtelim ki, devlet başkanının bu suçları tespit ve bunlara uygulanacak cezayı tayin ederken, İslamın genel prensip ve hükümlerine aykırı bir tavır takınmaması şarttır. Çünkü İslam Hukukunda bu çeşit suçların tespiti ve bu suçlara uygulanacak olan cezaların tayini Devlet başkanına bırakılırken, toplum çıkarlarının gözetilmesi, toplumun düzene sokulması, toplum fertlerinin doğruya yöneltilmesi ve ıslahı için gerekli tedbirlerin alınması amacı güdülmüştür.⁵¹

a— Ta'zirin Tarifi

Ta'zir, kelime manası itibariyle, çevirmek, alıkoymak, edeplendirmek ve tahkir etmek⁵² manalarına geldiği gibi, yardım, iane, takviye ve tazim manalarına da gelmektedir.⁵³

İslam hukukçuları ise ta'zir hakkında, netice itibariyle aynı manayı ifade eden değişik tarifler vermişlerdir. Hepsinin yaptığı tariflerden çıkarılan ve bizim de benimsediğimiz genel bir mana ile ta'zir, "hakkında muayyen bir ceza, bir şer'i hadd bulunmayan cürümlerden dolayı tatbik edilecek ceza"⁵⁴ demektir, diyebiliriz.

⁴⁸ ez-Zuhayli, c. 6, s. 222, 223.

⁴⁹ el-Kuhistani. c. 2, s. 334; Ömer Hilmi. s. 3; Bilmen, c. 3, s. 11.

⁵⁰ Bilmen, c. 3, s. 10.

⁵¹ Ude, c. 1, s. 80. 81; Bilmen, c. 3, s. 305. 306.

⁵² İbn Manzur, azzera md; el-Cevheri, azzera md.

⁵³ İbn Manzur, azzera md; el-Halifi, s. 75; Behnesi, c. 1, s. 320;

⁵⁴ Es-Serahsi,c.24,s.36; İbn Kudame(1994). el-Kafi Fi Fikhi'l-İmam Ahmed, Beyrut, I-IV, c. 4, s. 111; et-Tariki; s. 23; en-Nevevi, c. 20, s. 121; İbn Nüceym, el-Eşbah ve'n-Nezair,Mısır,tsz, s. 73; Ebu Zehra, el-Cerime. S, 112; Zeydan, el-Medhal, s. 343; Ebu İshak, c. 9, s. 108; el-Halifi, s. 75; Assaf, c. 2, s. 566; Zeydan, s. 75; Şekerci, Osman(1996). İslam Ceza Hukukunda Ta'zir Suçları ve Cezaları, İstanbul, s. 25.

Burada az da olsa "siyaset" kelimesi üzerinde durmak isteriz. İslam Hukuk literatüründe biri genel, diğeri özel olmak üzere iki tanesi vardır.

Genel manada siyaset "cemiyetin salah ve intizamı için dine uygun olarak konulan hükümler" demektir.⁵⁵

Özel manada ise, "bazı suç sahiplerine yapılan zecr ve te'diptir".⁵⁶

İkinci manaya göre ta'zir ile siyaset müteradif iken,⁵⁷ birinci manaya göre, ta'zirden daha umumidir. Çünkü ta'zir, sadece suçlarla ilgili hükümleri içine alırken, siyaset, cemiyetin salah ve intizamını ilgilendiren diğer hükümlere de şamildir.

İkinci manaya kullanıldığı zaman ta'zir ile aynı manaya kullanıldığından fıkıh kitaplarında ta'zir suçlarına verilen cezalardan bahsederken bu iki kelime "ta'ziran ve siyaseten" diye biri diğere atıfla kullanılmaktadır.⁵⁸

b-Ta'zir Suçları ve Çeşitleri

İslam Hukukunun, cezalarının tespitini devlet başkanına bıraktığı yasak fiiller, cezalarını bizzat tespit ettiklerinden daha fazladır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi devlet başkanının suç ve ceza tespitinde İslamın koyduğu ölçülere riayet etmesi gerekmektedir.

Bu esaslar doğrultusunda ta'zir gerektiren suçları ikiye ayırabiliriz.

a- İslam Dini tarafından kesin olarak yasak kabul edilen fiiller. Bunlar her zaman ta'zir suçunu teşkil eder ve dince yasaktır. Bu birinci kısım da iki kısma ayrılmaktadır.

i- Hakkında hadd veya kısas cezası bulunduğu halde, suçun unsurlarının gerçekleşmemesi halinde ta'zir cezası ile cezalandırılan fiiller.⁵⁹

ii- Hakkında hadd veya kısas cezası takdir edilmeyen ama yasak olan fiiller. Bunlar da tamamen ta'zir suçunu teşkil ederler.⁶⁰ Bu gibi suçların cezasını devlet başkanı tespit ve tayin eder.

Bir ceza kanununun başlıca muhteviyatını teşkil edecek olan bu suçlar, mahiyetlerine göre değişik ta'zir suçları ile cezalandırılır.⁶¹

b- Kamu yararı ve düzeni açısından, aslında yasak olmadığı halde yasak kabul edilen fiiller. Devletin koyduğu meşru kanunlara aykırı davranmak, devletin, kamu yararını gözeterek koyduğu prensiplere muhalefet etmek de ta'zir cezası gerektiren suçlardandır.⁶²

Suçlar diğer bir açıdan, cana kıymak, azalara zarar vermek gibi, vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlar, zina gibi genel ahlaka ve aileye karşı işlenen suçlar ve hırsızlık, yol kesicilik gibi mala karşı işlenen suçlar diye üçlü bir tasnife tabi tutulurken,⁶³ diğer taraftan da, adi suçlar ve devlete karşı işlenen suçlar, meşhud ve gayri meşhud suçlar gibi değişik tasnifler de yapılmıştır.⁶⁴

11- İSLAM HUKUKUNDA CEZA (el-UKUBE)

İyi veya kötü fiil ve hareketlere hem dünyada hem de ahiret hayatında karşılık verilmesinin gerekliliğini nasslar haber verdiği gibi insan aklı ve vicdanı da bunu kabul eder. Çünkü gerek Allah'a karşı gerek topluma karşı vazifesini ifa eden kimsenin mükafatlandırılmaması bunun yanında Allah'ı inkar etmek

⁵⁵ İbn Abidin, c. 3, s. 204; Hallaf, Abdülvehhab(1987). es-Siyasetü's-Şer'iyye, Beyrut, Pakalın, Mahmut Zeki(1971). Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, I-III, c. 3, s. 240; Cin-Akgündüz, c. I, s. 332.

⁵⁶ İbn Abidin, c. 3, s. 204; Bilmen, c. 3, s. 330.

⁵⁷ İbn Abidin, c. 3, s. 204; Bilmen, c. 3, s. 330.

⁵⁸ İbn Abidin, c. 3, s. 204.

⁵⁹ el-Kasani,Alauddin Ebu Bekr b.Mes'ud(1986.Bedaiu's-Sanai' Fi Tertibi's-Şerai',Beyrut,I-VII, c. 7, s. 64; en-Nevevi, c. 2, s. 121; Tabbare, s. 425; Behnesi, c. 1, s. 334; Behnesi(1988). et-Ta'zir Fi'l-İslam, Kahire, s. 19; el-Makdisi, c. 4. s. 111; Ebu ishak, c. 9, s. 109; Ebu Zehra, el-Cerime, s. 119.

⁶⁰ Behnesi, el-Mevsua, c. 1, s. 325; Zeydan, ahkam, s.257.

⁶¹ İbn Teymiye, s. 111, 112; İbrahim b. Süleyman b. Muhammed b. Abdülaziz (1300).el-Fetava'l-Hayriyye Li nefi'l-beriyye, Mısır,1-11, c. 1, s. 87 vd;Şeyhulislam Ali Efendi,,(1324).Fetava, İstanbul,1324,1-11,c.1,s.149;Şeyhulislam Feyzullah Efendi,(1324)Fetava,(Fetavayı Ali Efendi kenarı)İstanbul,1-11,c.1,s.217 vd; Ebu'l-Fazl Abdullah Efendi(1266). Behcetü'l-fetava, İstanbul, s. 147 vd; Heyet,(1310) el-Fatava'l-Hindiyye, Bulak, I-V, c. 2. s. 167; Bilmen, c. 3. s. 31 vd.

⁶² Behnesi, et-Ta'zir, s. 27.

⁶³ Ebu Zehra, el-Cerime, s. 135 vd; Dağcı(1 ocak 1990).'' Şamil, İslam Ceza Hukukunun Genel Prensipleri'', İslami Araştırmalar, s. 64.

⁶⁴ Ude, c. 1, s. 91, 94, 100.

veya O'na ortak koşmak, emirlerine karşı gelmek, Allah'ın yarattıklarına zulmetmek gibi suçların cezasız kalması, akli ve vicdani bakımdan haksızlık olarak telakki edilir.

A- CEZANIN TARİFİ

Ceza, Arapça bir kelime olup kelime olarak, mutlak karşılık, yapılan iyi veya kötü fiilin karşılığı, bunlara verilen ivaz ve mükafat, ecir manalarına gelmektedir.⁶⁵

İslam Hukuk literatüründe cezanın biri genel, diğeri özel olmak üzere başlıca iki manada kullanıldığı görülür. Lügat manasıyla da bağlantılı olarak genel manada ceza, dünyevi ve uhrevi mahiyette özendirici veya caydırıcı müeyyideden ibarettir.

Özel anlamda ise mezheplerce birbirine yakın olarak tarifi yapılan ve aşağıda ele alacağımız üzere ceza, suçluya tatbik edilecek müeyyideyi ifade eder. Bu manadaki cezayı, Arap dilinde "ukube" kelimesi karşılamaktadır.

"Ukube" kelimesinin de lügatta birçok manası bulunmaktadır. Bunlardan biri de ceza manasıdır. Bir başka manası da, bir şeyden sonra gelip önce geleni takip eden şey demektir. Cezaya, ukube denmesi de, işlenen bir suçtu takiben suçluya uygulanması itibariyledir.⁶⁶

"Ukube", dünyada uygulanan ceza için kullanılırken, ayın kökten türeyen "ıkab" kelimesi, ahirette verilecek ceza için kullanılmaktadır.⁶⁷

İstılahta ise, mezhepler tarafından mana itibariyle birbirine yakın, fakat farklı lafızlarla tarif edilmiştir.

Hanefiler cezayı, "haram ve mekruh bir işin yapılmasına, farz ve sünnetin terk edilmesine karşılık olarak takdir edilen şer'i karşılık" diye tarif ederler.⁶⁸

Şafiilerin tarifi, "Yasak olan şeyleri işlemeyi, emredilen şeyleri terketmeyi men etmek için Allah'ın vaz ettiği müeyyidelerdir"⁶⁹ şeklindedir.

Malikilere göre de ceza, aynı şekilde, "Mekruh ve haram olan bir işin yapılmasına, vacip ve sünnet olan vazifelerin terk edilmesine karşılık olarak uygulanan müeyyidelerdir"⁷⁰

Hanbeliler de cezayı, "Yasak olan bir işi yapmaya ve emrolunan bir şeyi terke uygulanan müeyyide"⁷¹ şeklinde tarif etmişlerdir.

Her mezhebe mensup değişik alimler tarafından farklı tarifler de yapılmıştır. Biz burada yukarıda da ifade ettiğimiz gibi dört mezhebe mensup birer hukukçunun tarifini almakla iktifa ettik.

Yukarıda verdiğimiz tariflere baktığımız zaman, Hanefilerle Malikilerin tariflerinin aynı olduğunu, Şafiilerle Hanbelilerin tariflerinin de bir olduğunu görmekteyiz.

Çağımız hukukunda da ceza, suç işleyen şahsa, çeşitli yapıcı amaçları gerçekleştirmesi için uygulanan ve esasında kişiyi mahrumiyetlere tabi kılan bir müeyyide olarak tarif edilmiştir.⁷²

Bu tarifi daha genişletilmiş şekli de şudur.

"Ceza, topluma mahsus derecede zarar veren fiiller karşılığı olarak devletin kanun ile ihdas eylediği ve izlediği diğer maksatlar yanında özellikle suçtu işleyen bazı mahrumiyetlere tabi kılmak ve böylece toplumun, işlenen fiili tasvip etmeme duygusunu belirtmek üzere kazaî bir kararla ve sorumluluk derecesi ile orantılı olarak uygulanan korkutucu bir müeyyidedir."⁷³

Modern hukukta cezanın şöyle bir tarifi de yapılmıştır. "Ceza, yasayı çiğneyen kişiye, yöntemine göre mahkemeler veya diğer yetkililer tarafından uygulanan yaptırımdır".⁷⁴

B- CEZANIN İLKELERİ (PRENSİPLERİ)

Modern ceza hukukunda cezanın, kanunilik, şahsilik ve umumilik diye üç prensibinden bahsedilir.⁷⁵ İslam Hukukuna dair yazılan ilk kaynaklarda maddeler halinde bu prensiplere rastlamak mümkün değildir.

⁶⁵ Hüseyin, Kazım Kadri(1928). Türk Lügati, İstanbul, I-IV, c. 2. s. 300.

⁶⁶ İbn Manzur, ukube md; el-Cevheri, ukube md.

⁶⁷ Behnesi, c. 4, s. 73.

⁶⁸ el-Tarablusi, Alaeddin Ebu'l-Hasen Ali b. Halil(1973).Mum'ül hukkam Fi-ma yeteraddedü beyne'l-hasmeyni Mine'l-ahkam, Mısır. s. 194.

⁶⁹ el-Maverdi, s. 221.

⁷⁰ İbn Ferhun, Burhaneddin İbrahim b. Ali b. Ebu'l-Kasım(1986). Tebsiratü'l-hukkam Fi Usuli'l-akziye ve menahici'l-ahkam, Kahire, I-II, c. 2, s. 289.

⁷¹ İbn Kayyim, Şemsüddin Ebu Abdullah Muhammed, el-Turuku'l-Hukmiyye Fi's-Siyaseti's-Şer'iyye, Beyrut, s. 140.

⁷² Dönmezer, Sulhi-Erman, Sahir(1973). Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısmı, İstanbul, I-II, c. 1, s. 8.

⁷³ Dönmezer-Erman, c. 2, s. 598.

⁷⁴ Yılmaz, s. 158.

Fakat modern hukukun onsekizinci asırdan itibaren kabul ettiği bu prensiplere, İslam Ceza Hukukunda ilk devirden itibaren riayet edildiği görülmektedir.

1- Kanunilik Prensibi

Cezanın kanuniliği, tarif edilen her bir suç için ne kadar ceza tayin edildiğinin önceden belirlenmesi ve açıklanmasıdır.⁷⁶ Latince ifadesiyle (nullum crimen sine lege) "kanunsuz suç olmaz" ve (nulla poena sine lege) "kanunsuz ceza olmaz" diye anlatılan kanunilik ilkesi, İslam Ceza Hukukunda umumi bir esastır. Modern ceza hukukuna onsekizinci asırdan sonra giren bu prensibe, başlangıcından beri İslam Hukukunda riayet edilmiştir. Çünkü İslam Ceza Hukukunda nassa veya kanunlara dayanmayan bir ceza şeklinden söz etmek mümkün değildir.

Kur'an'da, cezalandırmanın geçmiş suçları kapsamayacağını değişik vesilelerle ifade edilmesi,⁷⁷ sorumluluk için tebliğ ve risaletin ölçü alınması⁷⁸ da kanunilik ilkesini te'kid etmektedir.

Peygamber Efendimizin hadislerinde de bu ilkeye temas edilmektedir. Peygamber Efendimiz, kadınlara benzeyen erkekleri gördüğü zaman bu hareketlerinin yasak olduğunu bildirir ve buyurur ki, "Eğer bu yasaklama hükmünü, sana daha önce iletmiş olsaydım, şimdi sana hak ettiğin cezayı verirdim. Kalk benim yanımdan ve Allah'a tevbe et. Bilmiş ol ki, bu yasağı duyduktan sonra bu işi tekrar yaparsan, seni fena bir şekilde dövdüreceğim, ibret olarak senin başını traş ettireceğim, seni aile fertlerinden uzaklaştırıp sürgün edeceğim ve elde ettiğin (o halleri vesile ederek kazandığın) malı da ganimet olarak Medine gençlerine helal kılacağım".⁷⁹

Görüldüğü gibi, bu hareketin suç olduğu kendilerine daha önce bildirilmediği için Peygamberimiz onları cezalandırmamıştır.

Bu ilkenin hedefi, keyfiliği önlemek, şahsi hürriyet ve masuniyeti teminat altına almaktır.

2-Şahsilik Prensibi

Cezalarda şahsilik, herkesin kendi fiilinden sorumlu olması ve hiç bir kimseye, suç işlemedikçe cezaî sorumluluğun yüklenmemesi demektir.⁸⁰

Bu ilke, ceza ancak suç işleyene verilir, şeklinde ifade edilir. Cezalarda şahsiliğin temel prensip olduğu açıkça Kur'an-ı Kerim'in bir kaç ayetinde ifade edilmiştir.

"Herkesin yaptığı ancak kendi aleyhinedir. Hiç kimse diğerinin günahını taşımaz"⁸¹ ayeti bunlardan biri olup, hiç kimsenin başkasının suçu sebebiyle sorumlu tutulamayacağını ifade etmektedir. Hz. Peygamber de babanın suçundan evladın, evladın suçundan da babanın ceza görmeyeceğini⁸² her suçlunun ancak kendi aleyhine bir fiil işlemiş olacağını⁸³ bildirmiştir. Allah Rasülünün tatbikatı da hep bu yönde olmuştur.

Yine Peygamber Efendimiz, zina suçunu ikrar eden Gamidiye'li evli kadına hemen recm cezasını uygulamamıştır. Çünkü kadın zina sonucu hamile kalmış, çocuğu doğurup, çocuk başka gıdalarla beslenecek hale gelene kadar emzirmesine izin vermiş, cezayı o zamana kadar ta'lik etmiştir.⁸⁴

Peygamber Efendimizden sonra da Sahabe, bu prensibi benimseyip tatbik etmiştir.

3- Umumilik Prensibi

Cezanın ilkelerinden biri olan umumilik, eşitlik diye ifade edilir ki, herkesin kanun karşısında eşit olması, hiç bir zümreye ve şahsa ayrıcalık tanınmaması demektir.⁸⁵

Hz. Peygamberin ve O'nu takip eden halifelerin tatbikatı bu ilkeyi açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim Hz. Aişe'nin rivayet ettiği şu hadis bunu çok net bir şekilde ifade eder.

⁷⁵Erem, c. 2, s. 169 vd.

⁷⁶Şafak, s. 36.

⁷⁷el-Bakara, 2/275; en-Nisa, 4/22-23; el-Maide, 5/95; el-Enfal, 8/38.

⁷⁸el-İsra, 17/15.

⁷⁹İbn Mace, Ebu Abdullah b. Zeyd, 273/896(1992).es-Sünen, İstanbul, 1-11, c. 2, s. 871; el-Buhari, c. 8, s. 28.

⁸⁰ Zeydan, el-Ukuba, s. 21; Akşit, s. 93.

⁸¹ el-En'am, 6/164.

⁸² Ebu Davud, c. 4, s. 635.

⁸³ İbn Mace, c. 2, s. 898,899.

⁸⁴ İbn Mace, c. 2, s. 898,899.

⁸⁵ Erem, s. 170; Karaman, c. 1, s. 154; Bardakoğlu, Ali (1991).Ceza Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, c. 7. s. 475.

"Hz. Aişe anlatıyor. Hırsızlık yapan Mahzumlu kadının durumu Kureyşlileri fazlasıyla üzdü. Bu kadın hakkında Rasûlullah (S.A.V.) nezdinde kim şefaatta bulunabilir? diye adam aradılar. Bu işe, sadece Rasûlullahın çok sevdiği Üsâme b. Zeyd (R.A.) cür'et edebilir, dediler. Üsâme, Allah Rasûlüne şefaattalebinde bulundu. Efendimiz, "Allah'ın hududundan bir hadd hususuna şefaattalebi ediyorsun" diye çıkıştı. Sonra cemaata şu hitabede bulundu. Sizden evvelkileri helak eden şey şudur. İçlerinden şerefli(soylu) birisi hırsızlık yaptığında onu terk edip ceza vermezlerdi. Aralarında kimsesiz birisi hırsızlık yaptığında da derhal hadd tatbik ederlerdi. Allah'a yemin olsun ki, Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim".⁸⁶

D. CEZALARIN TAKSİMİ

Çağdaş ceza hukukunda cezalar, hukuki mahiyetleri, konuları, müddetleri, ağırlıkları ve ilmî bakımdan tasnife tabi tutulduğu gibi⁸⁷ İslam Hukukunda da cezalar, aralarındaki münasebet, miktarlarının tayininde hakimnin yetkisi, kendilerine uygulanacak hükümlerin gerekliliği, uygulanacakları mahal ve konuları bakımından çeşitli kısımlara ayrılmaktadır. Fakat bu taksimata eski kaynaklarda değil de, daha ziyade yeni yazılan kaynaklarda rastlamaktayız.⁸⁸

1- Hadd Cezaları

Yukarıda suçların tasnifi yapılırken de görüldüğü üzere, hadd cezasını gerektiren suçlar yedi idi. Buna göre hadd cezaları da yedi kısımdır.

a- Zina Haddi

İslam Hukukunda zina suçunun cezası iki kısma ayrılmaktadır. Zina eden kimse evli ise, uygulanacak ceza recmdir ki, suçlunun taşlanarak öldürülmesi şeklinde olur. Bekar olduğu zaman ise, yüz sopa ve tağrib (hapis)tir.⁸⁹

Tağrib cezasını sürgün olarak kabul eden Ebu Hanife'ye göre, bu ceza asli değil, ta'zir cezasıdır.⁹⁰

b- Kazif Haddi

Kazif suçunun iki cezası vardır. Bunlardan biri asli cezadır ki, seksen sopadır. İkincisi ise tabi ceza olup, suçlunun şahitliğinin kabul edilmemesidir.⁹¹

c- Sirkat Haddi

Hadd cezasını gerektiren suçlardan olan hırsızlığın da iki cezası vardır. Bunlardan biri, çalınan malın tazminidir.⁹² Ancak Hanefilere göre, çalınan mal aynen duruyorsa iadesi gerekir. Aynen durmuyorsa tazmin ettirilmez.⁹³

Diğer ceza ise, el kesmedir.⁹⁴ Birinci hırsızlık suçunda hırsızın sağ eli bilekten kesilir. İkincisi de sol ayağı topuktan kesilir. Üçüncüde ise tevbe edinceye kadar hapsedilir.⁹⁵ Hapis, tazir cezasıdır.

d- Şirb Haddi

İçki içme suçunun cezası Şafilere göre kırk sopa iken,⁹⁶ diğer imamlara göre seksen sopadır.⁹⁷

e- Yol Kesme Cezası

Büyük hırsızlık da denen yol kesme suçunun cezasında İslam hukukçuları ihtilaf etmişlerdir. İlgili ayette zikredilen cezaların tatbikinde imam muhayyer midir? yoksa suçlunun işlediği suça göre ceza mı tespit edecektir.

⁸⁶ el-Ayni, Bedrüddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed(1257) .Umdetü'l-kari Li Şerhi Sahihi'l-Buhari, Matbaai Amire, I-XII, c. 11, s. 136.

⁸⁷ Dönmezer-Erman, c. 2, s. 631-636.

⁸⁸ el-Fazilat, Cebr Mahmut(1987). Sukutu'l-Ukubat Fi'l-Fıkh'l-İslami, Ürdün, I-IV, c. 1, s. 23. Zeydan, el-Ukube, s. 26.

⁸⁹ Ude,c.1,634;Akşit,s.53;Bardakoğlu,c.7,s.472.

⁹⁰ Ebu Yusuf, Yakub b. İbrahim(1357).İhtilafu Ebi Hanife ve 'bn Ebi Leyla, Mısır, s. 219; es-Serahsi, c. 9, s. 36; el-Mevsili, s. 612; el-Kuhistani, c. 2, s. 290;Zeydan, Ahkam, s. 250.

⁹¹ en-Nur, 24/4; eş-Şafii, c. 5, s. 369; el-Kuhistani, c. 2, s. 293.

⁹² el-Kuhistani, c. 2, s. 308.

⁹³ el-Kuhistani, aynı eser aynı yer.

⁹⁴ el-Maide, 5/38.

⁹⁵ el-Kuhistani, c. 2, s. 307.

⁹⁶ eş-Şirazi, c. 2, s. 286; İbn Hümmam, 2/286; eş-Şirbini, c. 4. s. 189.

⁹⁷ Malik b. Enes(1323) .el-Müdevvenetü'l-Kübra, Mısır, I-VI, c. 6, s. 261; el-Kuduri, s. 152; İbnü'l-Hümmam, c. 5, s. 189; Assaf, c. 2, s. 482.

Hanefi, Şafii ve Hanbeli hukukçularının da aralarında bulunduğu çoğunluk, cezanın ayette geçtiği şekilde olacağı görüşünü savunurlar, fakat tertibinde ihtilaf ederler. Hanefilerin görüşü diğerlerine nazaran daha teferruatlı olup bize göre de pratikte uygulamaya daha elverişli olması itibarıyla konunun daha fazla uzamaması için, Hanefi hukukçuların görüşünü zikretmekle yetineceğiz.

Bunlara göre, suçlu hem yol kesip hem de adam öldürmüştü, hadd cezası olarak idam cezası verilir. Hem yol kesip hem de mal gasb edenlerin sağ elleriyle sol ayakları çaprazlama kesilir. Yol keserek hem adam öldüren hem de mal gasb edenler, önce el ve ayakları çaprazlama kesilir, sonra da idam edilirler. Sadece yol kesenler ise, tevbe edinceye kadar hapsedilirler.⁹⁸

Bu cezaların hepsi, hadd cezası olduğundan affedilmezler. Ancak ayaklanmadan önce pişmanlıkta bulunurlarsa cezaları hafifletilebilir.⁹⁹

f- Devlete isyan cezası

İsyan suçunun kısmen hadd ve kısmen tazir olarak, suçun safhalarına göre değişik cezaları vardır. Farklı düşündüğü halde bir grup teşkil etmeyen ve bir yerde toplanarak başkaldırmayanlara dokunulmaz. Propoganda yaparlarsa ikaz edilirler, ileri giderlerse tazir cezası ile cezalandırılırlar. Bir yerde toplandıkları halde devlete itaata devam ederlerse, kendileriyle savaşılmaz. Ancak devlete isyan ettikleri an, savaşla yola getirilirler ve cezaları idamdır. Bunlara verilen ölüm cezası, bir hadd cezasıdır. Bunlar müslüman oldukları için çoluk çocukları esir alınmaz ve malları ganimet sayılmaz.¹⁰⁰

g- İrtidat cezası

İrtidat suçunun asli cezası ölümdür ve erkeklere tatbik edilir. Bedel cezası, tekrar müslüman oluncaya kadar hapsedilmesidir ve kadınlara uygulanır.¹⁰¹ Dinden çıkan şahsın, malında tasarruf yetkisi de ortadan kalkar.¹⁰²

2- Kısas ve diyet cezaları

Suç konusunu işlerken de gördüğümüz gibi, bir kısım suçlar da kısas ve diyet cezasını gerektirmektedir. Kısas ve diyet cezaları da nass ile takdir edilmiş belli cezalardır. Ancak bunlar, hadd cezalarında olduğu gibi Allah'ın hakkı olmayıp, fertlerin hakkıdır.

Bu cezalar da, hadd cezalarında olduğu gibi, azaltılmadıkları gibi çoğaltılmazlar da. Fertlere ait haklardan olmaları sebebiyle suçun mağduru isterse suçluyu affedebilir. Onun için bu affı, affedilen kişiye tatbik edilecek cezayı düşürür.¹⁰³

Kısas: Kasden yaralama, sakat bırakma ve öldürme olaylarında suçlunun işlediği fiile denk bir ceza ile cezalandırma demektir.¹⁰⁴ Diyet ise, cinayet sebebiyle mağdura veya varislerine bir nevi tazminat olarak ödenmesi icap eden maldır.¹⁰⁵

Yaralanan veya kesilen uzuvlardan dolayı verilmesi gereken diyete de "erş" denir.¹⁰⁶ Erş de mukadder erş ve gayri mukadder erş diye ikiye ayrılır. Kanun koyucu tarafından miktarı tayin edilmiş olana mukadder erş denir. El, ayak vesair azalar için verilmesi gereken erş bu sınıfa girer.

Gayri mukadder erş ise, kanun koyucu tarafından miktarı belirtilmeyip, tayini bilirkişilerin takdirine bırakılmış olan erşlerdir.¹⁰⁷

Bu cezaların çeşitli cinayet suçlarına göre dağılışı şöyledir.

Amden adam öldürmenin üç çeşit cezası vardır. Birincisi ,öldürmenin asli cezası kısas, ikincisi bedel cezası diyet ve üçüncüsü tabi ceza olan katilin murisini öldürmesi halinde mirastan mahrumiyettir.¹⁰⁸

Şibih amd adam öldürmenin asli cezası diyet ve keffaret, tabi cezası da mirastan mahrumiyettir.¹⁰⁹

⁹⁸ Merğınani, c. 2, s. 137 vd; Behnesi, el-Mevsua, c. 1, s. 315.

⁹⁹ Behnesi, c. 1, s. 414; Assaf, c. 2, s. 579.

¹⁰⁰ Zeydan, Ahkam, s. 193; Behnesi, c. 1, s. 249 vd.

¹⁰¹ Ebu Yusuf, Kitabu'l-harac, Bulak, 1302, s. 181.

¹⁰² es-Serahsi, c. 10. s. 104; el-Kuhistani, c. 2, s. 327; İbn Abidin, c. 3, s. 395,412,414; Assaf, c. 2, s. 570.

¹⁰³ Bilmen, c. 3, s. 100.

¹⁰⁴ Assaf, c. 2, s. 534; Bilmen, c. 3, s. 18.

¹⁰⁵ Ömer Hilmi, s. 68; Bilmen, c. 3, s. 12.

¹⁰⁶ Ömer Hilmi, s. 68; Bilmen, c.3, s. 13; Behnesi, c. 1, s. 86.

¹⁰⁷ Bilmen, c. 3, s. 13; Behnesi, c. 3, s. 87; Şafak, s. 130.

¹⁰⁸ el-Mevsili, s. 729,732; el-Halebi, İbrahim b.Muhammed b. İbrahim(1311) .Mülteka'l-ebhur, İstanbul, s. 203.

¹⁰⁹ el-Mevsili, s. 731,732; el-Halebi, s. 203.

Hataen adam öldürmenin ve hata gibi kabul edilen öldürmenin asli cezaları diyet, tabi cezaları da murisini öldürmesi halinde mirastan mahrumiyettir.¹¹⁰

Tesebbüben katilde (ölüme sebep olmadaki)ise ceza,sadece diyet olup bunda mirastan mahrumiyet yoktur.¹¹¹

İnsanın azalarına karşı işlenen cinayet de yukarıda geçtiği gibi ikiye ayrılır. Biri baş ve yüz dışındaki azalara karşı işlenen cinayet olup bu da amden cerh, hataen cerh, hata kabul edilen cerh ve tesebbüben cerh diye dörde ayrılır. Kasden olan yaralamalarda denklik mümkünse kısas gerekir. Kısas cezası uygulanmayan yerlerde ise diyet cezası tatbik edilir.¹¹² Her azanın diyeti de durumuna göre farklıdır.

Azalara karşı işlenen cinayetlerden ikincisi ise, "şecc" yani başa ve yüze yapılan cinayettir.

Diyetlerin miktarına gelince: Nefse ait diyetlerin miktarı, öldürülen kişinin hür ve erkek olup olmadığına göre değişebileceği gibi, deveden verilecek diyetlerin nev'i de öldürmenin şibih amd olup olmadığına göre de değişir.

Hanefi mezhebine göre, hür bir erkeğin kamil diyeti, bin dinar altın veya onbin dirhem gümüş veya yüz deve veya ikiyüz sığır veya iki bin koyun, yahut her biri iki parçadan ibaret olmak üzere ikiyüz takım elbisedir. Hür bir kadının diyeti kamilesi ise, bunların yarısıdır.¹¹³

Malikilere göre diyetler, yalnız altın, gümüş veya deveden verilmektedir.¹¹⁴ Şafiilere göre diyetlerin deveden olması asıldır. Hanbeli mezhebine göre de diyetler, deve, sığır, koyun, altın ve gümüş olmak üzere beş sınıf maldan verilir.¹¹⁵

3- Ta'zir-Siyaset Cezaları

İslam Hukukunun, tespit ve tayinini devlet başkanına bıraktığı ta'zir ve siyaset cezaları, İslam Ceza Hukukunun büyük bir ekseriyetini teşkil etmektedir. Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz gibi, hadd, kısas ve diyet cezaları mahduttur. Cemiyette ise işlenen suçlar nihayetsizdir. Hem de suç anlayışı devirden devire değişmektedir. Zira bundan asırlar önce suç sayılmayan bazı hususlar bugün suç telakki edilebilir. Bu suçlar hakkında yeni hükümler inmeyeceğine göre, bu boşluğu doldurma yetkisi devlet başkanına verilmiştir.

İslam hukukçuları ta'zir cezasının en alt sınırı olan suçluya ters bakmak ile en üst sınırı olan ölüm cezasına kadar her türlü cezanın verilebileceğini belirtmişlerdir. Zaman ve zemine göre bu ikisi arasında uygun görülen her türlü ceza uygulanabilir.

SONUÇ

İslam Hukuku, kendine has bir tasnife tabi tutulmuştur. Bu tasnifte ceza hukuku "ukubat" kavramı ile ifa edilir. Topluma karşı işlenen suçlar olarak kabul edilen haddler "Kitab'ul-hudud" bölümünde, şahsa karşı işlenen suçlar, "Kitabü'l-cinayet, diyet, cirah ve kısas" gibi bölümlerde, ta'zir suç ve cezaları ise "Kitabu't-tazir" başlığı altında incelenir.

İslam ceza hukukunda suçlar ve cezalar genelde hadd, kısas, diyet ve tazir suçları ve cezaları şeklinde üçlü olarak tasnif edilmiştir. Tazir cezaları, İslam ceza hukukunun büyük bir ekseriyetini teşkil etmektedir.

Modern ceza hukukunda suç için yer alan kanunilik, maddi ve manevi unsurlar ile ceza için kabul edilen kanunilik, şahsılık ve umumilik ilkelerine, İslam hukukuna dair yazılan ilk kaynaklarda maddeler halinde rastlamak mümkün değilse de İslam ceza hukukunda ilk devirden itibaren riayet edildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKŞİT, M. C. (t.y.). *İslam Ceza Hukuku ve İnsanı Esasları*. b.y.y.
AMİR, Abdülaziz. (1375). *et-Ta'zir fi'ş-şeriatü'l-islamiyye*. Mısır.
ASSAF, Ahmed Muhammed. (1988). *el-Ahkamu'l-fikhiyye fi'l-mezahibi'l-islamiyyeti'l-erbaa*. Beyrut.
AYNİ, Bedrüddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed. (1257). *Umdetü'l-karî li şerhi sahihi'l-Buhari*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
BARDAKOĞLU, A. (1991). *Ceza, DİA*, İstanbul: TDV Yay.
BEHNESİ, Ahmet Fethi. (1991). *el-Mevsuatü'l-cinaiyye fi'l-fikhi'l-islami*. Beyrut.
----- (1988). *et-Ta'zir fi'l-islam*. Kahire.
Bilmen, Ö.N. (1976). *Hukuku islamiyye ve istilahâtü fikhiyye kamusu*. İstanbul.
Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b.İsmail. (1992). *el-Camiu's-sahih*. İstanbul.

¹¹⁰ el-Mevsili, s. 731,732; el-Kuhistani, c. 2, s. 334; el-Halebi, s. 203.

¹¹¹ el-Kuhistani, c. 2, s.335; el-Halebi, s. 203.

¹¹² Molla Husrev, Dürer, c. 1, s. 95; el-Kuhistani, c. 2, s. 337; Ömer Hilmi, s. 64; Assaf, c. 2, s. 545; Behnesi, c. 1, s. 87.

¹¹³ el-Mevsili, s. 742; Assaf, c. 2, s. 554.

¹¹⁴ İbn Rüşd, c. 2, s. 307, 308.

¹¹⁵ Bilmen, c. 3, s. 51.

CEVHERÎ, İsmail b. Hammad. (1984). *es-Sihah tâcu'l-luğa ve sıhahu'l-arabiyye*. Beyrut.
 Ceziri Abdurrahman. (t.y.). *Kitabu'l-fikh ale'l-mezahibi'l-erbaa*. Kahire.
 CİN, H.- Akgündüz, A. (1990). *Türk hukuk tarihi*. İstanbul.
 ÇALIŞKAN, İ. (1989). *İslam hukukunda ceza kavramı ve hadd cezaları*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 31, 371. Ankara.
 DAĞCI, Ş. (1990). "İslam ceza hukukunun genel prensipleri". İslami Araştırmalar, 1, 64.
 DARİMÎ, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman. (1992). *es-Sünen*. İstanbul.
 DÖNMEZER, S.-Erman, S. (1973). *Nazarî ve tatbiki ceza hukuku genel kısmı*. İstanbul.
 Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistani. (1992). *es-Sünen*. İstanbul.
 Ebu'l-Fadl, Abdullah Efendi. (1266). *Behcetü'l-fetâvâ*. İstanbul.
 Ebu İshak, Burhaneddin İbrahim b. Muhammed. (1979). *el-Mübdî' fi şerhi'l-mukni'*. Beyrut.
 Ebu Yusuf, Yakub b. İbrahim. (1302). *Kitabu'l-harac*. Bulak.
 ----- (1357). *İhtilafu ebî hanife ve 'bn ebî leylâ*. Mısır.
 Ebu Ya'la, Muhammed b. el-Ferrâ. (1983). *el-Ahkamu's-sultaniyye*. Beyrut.
 Ebu Zehra, Muhammed. (t.y.). *el-Cerime*, Kahire.
 EREM, F. (1984). *Türk ceza hukuku özel hükümler*. Ankara.
 FAZİLÂT, Cebr Mahmud. (1987). *Sukutu'l-ukûbât fi'l-fikhu'l-islâmî*. Ürdün.
 HALLAF, Abdülvehhab. (1987). *es-Siyasetü's-şer'iyye*. Beyrut.
 HALEBÎ, İbrahim b. Muhammed b. İbrahim. (1311). *Mülteka'l-ebhur*. İstanbul.
 HALİFÎ, Nasır Ali Nasır. (1993). *ez-Zuruf'u'l-müşeddede ve'l-muhaffefe fi ukûbeti't-ta'zir fi'l-fikhi'l-islâmî*. Mısır.
 Heyet. (1310). *el-Fatava'l-hindiyye*. Bulak.
 Hüseyin, Kâzım Kadri. (1928). *Türk lügatı*. İstanbul.
 İbn Abidin, Muhammed Emin Ömer b. Abdülaziz. (t.y.). *Reddü'l-muhtar ale'd-dürri'l-muhtar şerhu tenvirü'l-ebzar*. İstanbul.
 İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed. (1972). *el-Muhalla*. Kahire.
 İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed. (1982). *el-Muğni*. Beyrut.
 ----- (t.y.) *el-Mukni'*. Beyrut.
 ----- (1994). *el-Kâfi fi fikhi'l-imam ahmed*. Beyrut.
 İbn Ferhun, Burhaneddin İbrahim b. Ali b. Ebu'l-Kasım. (1986). *Tebziratü'l-hukkam fi usuli'l-akziye ve menahici'l-ahkam*. Kahire.
 İbn Kayyim, Şemsüddin Ebu Abdullah Muhammed. (t.y.). *el-Turuku'l-hükmiyye fi's-siyaseti's-şer'iyye*. Beyrut.
 İbn Mace, Ebu Abdullah b. Zeyd. (1992). *es-Sünen*. İstanbul.
 İbn Manzur, Ebu'l-fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem. (t.y.). *Lisanu'l-arab*. Beyrut.
 İbn Nüceym, Zeynelabidin b. İbrahim. (t.y.). *el-Bahru'r-râik şerhu kenzi'd-dekaik*. Beyrut.
 ----- (t.y.). *el-Eşbah ve'n-nezâir*. Mısır.
 İbn Rüşd, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed. (t.y.). *Bidayetü'l-müctehid ve nihyetü'l-muktesid*. Darülfikr.
 İbn Teymiye, Takıyyüddin. (1969). *es-Siyasetü's-şer'iyye fi islahi'r-râi ve-r-raiyye*. Mısır.
 İbrahim b. Süleyman b. Muhammed b. Abdülaziz. (1300). *el-Fetava'l-hayriyye li nef'i'l-beriyeye*. Mısır.
 İbrahim Mustafa ve arkadaşları. (1986). *el-Mu'cemü'l-vasit*. İstanbul.
 KARAMAN, H. (1991). *Mukayeseli islam hukuku*. İstanbul.
 KÂSÂNÎ, Alâuddin Ebu Bekr b. Mes'ud. (1986). *Bedâiu's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'*. Beyrut.
 Kudûri, Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed. (1966). *el-Muhtasar*. İstanbul.
 KUHİSTANÎ, Şemsüddin Muhammed. (1299). *Câmiu'r-rumûz*. İstanbul.
 Malik b. Enes. (1323). *el-Müdevenetü'l-kübrâ*. Mısır.
 MAVERDÎ, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed. (1973). *el-Ahkamu's-sultaniyye ve'l-velayetü'd-diniyye*. Mısır.
 MERĞİNÂNÎ, Ebu'l-Hasen Ali b. Ebu Bekr. (t.y.). *el-Hidaye şerhu bidayeti'l-mübtedi*. İstanbul.
 MEVSİLÎ, Abdullah b. Mahmud b. Mevdüd. (1989). *el-İhtiyar li talîli'l-muhtâr*. İstanbul.
 MEYDÂNÎ, Abdülğani el-Ganimi. (1978). *el-Lubab şerhu'l-kitab (el-Cevheratü'n-Neyyira kenarı)*. İstanbul.
 Molla Husrev. (1967). *Dürari'l-hukkam şerhu gurari'l-ahkâm*. İstanbul.
 Nevâvî, Abdülhalik. (1974). *et-Teşri'u'l-cinâi fi's-şeriatü'l-islamiyye*. Beyrut.
 Nevevî, Ebu Bekr Zekeriya b. Şeref. (t.y.). *el-Mecmu' şerhu'l-mühezzeb*. Darülfikr.
 ----- (1992). *Ravzatü't-talibin*. Beyrut.
 Ömer Hilmi. (1301). *Mi'yâr-ı adalet*. İstanbul.
 PAKALIN, M. Z. (1971). *Osmanlı tarihi deyimleri ve terimleri sözlüğü*. İstanbul.
 SÂBŪNÎ, Muhammed. (t.y.). *Revâiu'l-beyan tefsiru âyâtü'l-ahkâm*. İstanbul.
 SERAHSÎ, Ebu Bekr Muhammed b. Ebi Sehl. (1883). *el-Mebsum*. İstanbul.
 ŞAFAK, A. (1990). *Mukayeseli islam hukuku ve beşeri hukuk (Abdülkadir Ude'nin et-Teşri-u'l-cinai'l-islami isimli eserinin ter.)*. Ankara.
 ŞEKERCİ, O. (1996). *İslam ceza hukukunda ta'zir suçları ve cezaları*. İstanbul.
 Şeyhulislam Ali Efendi. (1324). *Fetava*. İstanbul.
 Şeyhulislam Feyzullah Efendi. (1324). *Fetava (Fetavayı Ali Efendi kenarı)*. İstanbul.
 ŞİRÂZÎ, Ebu İshak İbrahim b. Ali. (t.y.). *el-Mühezzeb fi fikhi'l-imami's-şafii*. Daru'l-fikr.
 ŞİRBİNÎ, Muhammed. (1958). *Muğni'l-muhtac ila marifeti meani elfazi'l-minhac*. Mısır.
 TABBARE, Afif Abdülfezzah. (1988). *Ruhu'd-dini'l-islami*. Beyrut.
 TANER, T. (1949). *Ceza hukuku*. İstanbul.
 TARABLUSÎ, Alaeddin Ebu'l-Hasen Ali b. Halil. (1973). *Muini'l hukkam fi-ma yeteradedü beyne'l-hasmeyni mine'l-ahkam*. Mısır.
 TARİKÎ, Abdullah b. Abdülmuhsin. (1982). *Cerimetü'r-rişve fi's-şeriatü'l-islamiyye*. Beyrut.
 Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b Sevre. (1992). *es-Sünen*. İstanbul.
 TOROSLU, N. (1991). *Ceza Hukuku*. Ankara.
 Türk Ceza Kanunu, md. 1-2.
 UDE, Abdülkadir. (t.y.). *et-Teşri'u'l-cinai'l-islami mukarenen bi'l-kanuni'l-vaz'i*. Beyrut.
 YILMAZ, E. (1992). *Hukuk sözlüğü*. Ankara.
 ZAHİM, Muhammed b. Abdullah. (1992). *Âsâru tatbiki's-şeriatü'l-islamiyye fi men'i'l-cerime*. Kahire.
 ZEYDAN, Abdülkerim. (1988). *Ahkamu'z-zimmiyyin ve'l-müste'minin fi dari'l-islam*. Beyrut.

- (1969). *el-Medhal li diraseti' ş-şerîati'l-islamiyye*. Bağdat.
- (1988). *El-Ukûbe fi' ş-şerîati'l-İslamiyye*. Beyrut.
- ZUHAYLÎ, Vehbe. (1980). *el-Fıkhul-islami ve edilletüh*. Dımeşk.